

УДК 378:351

Мережева форма здобуття освіти – модель реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти. Управлінський аспект

THE NETWORK FORM OF OBTAINING EDUCATION – A MODEL OF THE IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY OF THOSE OBTAINING EDUCATION OF STUDENTS: THE MANAGERIAL ASPECT

ГАЛЬЦЕВА Тетяна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7447-4776>

ХВАТОВА Олена – аспірантка кафедри публічного управління та права, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3716-751X>

DOI

HALTSEVA Tetiana – Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Psychology, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, 70, Volodymyr Antonovych St., Dnipro, 49006, Ukraine

KHVATOVA Olena – PhD student of Department of Public Administration and Law, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, 70, Volodymyr Antonovych St., Dnipro, 49006, Ukraine

Анотація. У статті здійснено аналіз механізму впровадження мережевої форми здобуття освіти та взаємодії учасників навчального процесу у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Побудована модель мережевої форми здобуття знань де освітній процес представлений у взаємодії мережі учасників, таких як учні, вчителі, батьки, експерти тощо, що співпрацюють та взаємодіють для досягнення освітніх цілей. У статті розглядаються ключові аспекти мережевої форми здобуття освіти з управлінського погляду. Аналізується роль та функції різних учасників освітнього процесу: учнів, вчителів, керівників навчальних закладів, педагогічних експертів тощо. Також досліджується взаємодія між цими учасниками та визначається їх ролі в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Зокрема, описуються процеси співпраці, комунікації, обміну інформацією та взаємодії, які допомагають учням розробляти та реалізовувати свої освітні цілі. Аналізуючи управлінський аспект мережевої форми здобуття освіти, дана стаття розглядає питання організації та координації роботи між учасниками мережі, розподілу відповідальності та прийняття рішень. Також звертається увага на необхідність налагодження ефективного співробітництва та комунікації між учасниками мережі. Організаційні структури та механізми управління розглядаються з точки зору забезпечення гнучкості та адаптивності системи освіти до індивідуальних потреб та цілей здобувачів освіти. Стаття висвітлює значення мережевої форми здобуття освіти для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти. Вона показує, що мережева форма здобуття освіти дозволяє здобувачам освіти розвивати свої індивідуальні потенціали, враховуючи їх унікальні особистісні особливості, інтереси та потреби. Управлінський аспект мережевої форми здобуття освіти полягає в створенні ефективної організаційної структури, яка забезпечує взаємодію між учасниками мережі, координацію їхньої роботи та спільне прийняття рішень. Відповідальність за успішну реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії покладається на учнів, вчителів, керівників навчальних закладів та інших учасників мережі.

Ключові слова: мережева форма здобуття освіти, управління, індивідуальна освітня траєкторія, партнерство, система освіти.

Summary. This article describes the analysis of the mechanism of the implementation of the network form of obtaining education and describes the order of interaction of the participants of this process in the implementation of an individual educational trajectory. A network form of education is defined as a model in which the educational process is organized through a network of participants, such as students, teachers, parents, experts, etc., who cooperate and interact to achieve educational goals. The article considers the key aspects of the network form of obtaining education from a managerial point of view. The article analyzes the role and functions of various participants in the educational

process, such as students, teachers, heads of educational institutions, pedagogical experts, etc. The interaction between these participants is also investigated and their role in the implementation of an individual educational trajectory is determined. In particular, the processes of cooperation, communication, information exchange and interaction that help students develop and realize their educational goals are described. Analyzing the management aspect of the network form of education, this article examines the issues of organization and coordination of work between network participants, distribution of responsibilities and decision-making. Attention is also drawn to the need to establish effective cooperation and communication between network participants. Organizational structures and management mechanisms are considered from the point of view of ensuring the flexibility and adaptability of the education system to the individual needs and goals of education seekers. The article highlights the importance of the network form of obtaining education for the implementation of the individual educational trajectory of those obtaining education. It shows that the online form of education allows students to develop their individual potentials, taking into account their unique personal characteristics, interests and needs. The management aspect of the network form of education consists in creating an effective organizational structure that ensures interaction between network participants, coordination of their work and joint decision-making. The responsibility for the successful implementation of an individual educational trajectory rests with students, teachers, heads of educational institutions and other participants of the network.

Key words: network form of education, management, individual educational trajectory, partnership, education system.

Вступ. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні призвели до низки реформ. Найважливішою стала реформа освітньої галузі, зокрема, була запропонована концепція Нової української школи, з'явилися нові форми здобуття освіти. З 2019 року Міністерство освіти і науки України запровадило мережеву форму для здобуття повної загальної середньої освіти. Про це свідчить наказ від 23 квітня 2019 року № 536 «Про затвердження Положення про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти» [1]. Наказ визначає основні форми здобуття загальної середньої освіти. Мережева форма здобуття освіти є інноваційною та значно розширює межі доступу до якіснішої загальної середньої та позашкільної освіти, а також відкриває нові можливості для індивідуалізованих освітніх траєкторій для здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень. Результат останніх досліджень засвідчив складність та багатогранність мережевої освіти. Питання мережевої взаємодії між закладами освіти описано у працях Т. Бабко, І. Беззуба, Д. Дейкуна, Я. Луковенка, А. Мазака, С. Сологуба, В. Стайкової, Л. Ярчака та інших. Питання системи взаємовідносин в мережі між індивідами, групами чи організаціями, між окремими членами або між адміністративними органами розглядали зарубіжні дослідники Rhodes R., Marsh D. [7]. В роботах Л. Сокурської, В. Чепак, С. Щудло розкрито потенціал соціальних інститутів, зокрема, освіти, сім'ї, в умовах трансформаційних змін суспільства та відображено їх вплив на суб'єктів освітнього простору. Проте, питання управління мережевою формою здобуття освіти залишається недостатньо вивченим.

Мета статті. Аналіз механізму впровадження мережевої форми здобуття освіти як інструменту взаємодії суб'єктів освітньої діяльності в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасній шкільній системі з 2019 року почалось впровадження мережевої форми навчання – взаємодії освітніх організацій у реалізації освітніх програм. Цей вид шкільного співробітництва закріплено в Положенні від 23.04.2019 року № 536 Про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти, зареєстрованого в Міністерстві

юстиції України від 22.05.2019 р. № 547/33518, що надає можливість здобувачам освіти виконати освітню програму з використанням ресурсів кількох організацій [3].

З метою залучення та використання додаткових ресурсів (кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, інформаційних та інших), необхідних для забезпечення якості освіти, створюється система мережевого навчання. Вона має вирішувати такі завдання: забезпечення всебічного розвитку здобувачів освіти, задоволення їх освітніх потреб; створення умов для оволодіння освітньою програмою здобувачами освіти; забезпечення поглибленого вивчення окремих навчальних предметів, впровадження профільного навчання; розширення доступу здобувачів освіти і педагогічних працівників до сучасних технологій і засобів навчання; раціональне та ефективне використання ресурсів учасників мережевої взаємодії.

Мережева взаємодія між закладом освіти, суб'єктом освітньої діяльності, ресурсним центром є механізмом для реалізації спільного ресурсного потенціалу. Відносно новим явищем для навчальних закладів України є реалізація освітньої діяльності через мережеву форму здобуття загальної середньої освіти. Оскільки сьогодні ще немає чітких регуляторних рекомендацій, розроблених теоретичних та методологічних вимог до організації освітнього процесу за мережевою формою, на прикладі КЗО «Середня загальноосвітня школа № 58» ДМР пропонується модель мережевої освіти.

1. Заклад освіти – Заклад освіти (суб'єкт освітньої діяльності). Обидва мають ліцензії на освітні послуги.

2. Заклад освіти – Заклад, що здійснює навчання (суб'єкт освітньої діяльності). Для другої організації навчання не є основним видом діяльності, але вона може мати ліцензію на реалізацію тільки додаткових освітніх програм.

3. Заклад освіти – Ресурсні центри (суб'єкт освітньої діяльності), які не мають ліцензії на реалізацію освітніх програм. Освітня програма реалізуються однією освітньою організацією, але з використанням ресурсів інших організацій, яка сама освітню діяльність не здійснює (дитячі центри, наукові організації, організації культури, фізкультурно-спортивні та інші організації),

що володіють ресурсами, необхідними для здійснення навчання, інших видів навчальної діяльності, передбачених відповідною освітньою програмою [5].

Для забезпечення організації мережевої форми здобуття освіти укладається договір між базовим закладом освіти, до якого зараховані здобувачі освіти, та іншими суб'єктами освітньої діяльності. Основною відмінною рисою моделі мережевої взаємодії загальної, додаткової освіти в рамках організації позашкільних заходів є те, що вона створена не тільки для обміну ресурсами, а також для формулювання спільної мети та завдань її учасниками, обміну ресурсами для їх реалізації. Складовою освітнього середовища мережевої форми є ресурсні центри, співпраця з якими дає можливість на основі взаємовигідних зв'язків між установами організувати навчання здобувачів освіти за освітньою програмою, ефективно використовуючи їхній час.

Мережева освіта розрахована для реалізації навчальних курсів, предметів, програм з варіативної частини, сприяє обміну ресурсами між навчальними закладами і ресурсними центрами. Реалізуючи процес навчання в школі за мережевою формою, забезпечується освітня мобільність, більш ефективно використання наявних освітніх ресурсів закладів мережевого середовища, розширення доступу до сучасних освітніх технологій та навчальних інструментів, які підвищують якість навчання.

Сучасна парадигма освіти орієнтує школу на реалізацію особистісно орієнтованого навчання. Метою шкільної освіти є розвиток та виховання особистості, здатної будувати власну освітню траєкторію.

Основна ідея полягає в тому, що освіта повинна стати індивідуалізованою, функціональною та ефективною. Одним із способів реалізувати завдання індивідуалізації освітнього процесу в контексті мережевого навчання є розробка та впровадження індивідуальних освітніх маршрутів для учнів, які визначаються освітніми потребами, індивідуальними здібностями та можливостями дитини (рівень готовності засвоїти програму). Здобувач освіти може обирати запропоновані освітні програми, навчальні дисципліни і рівень їх складності, методи і засоби навчання – формувати індивідуальний освітній маршрут (змістовний компонент), а також спосіб його реалізації (технологія організації навчання). Розвиток учня може здійснюватися на декількох освітніх маршрутах, які здійснюються одночасно або послідовно [1].

Вибір індивідуального освітнього маршруту визначається комплексом чинників: особливостями, інтересами, потребами учня та його батьків у досягненні необхідного освітнього результату; професіоналізм вчителя; здатність закладу додаткової освіти для задоволення освітніх потреб учнів; можливостями матеріально-технічного оснащення закладу.

Оцінювання за мережевою формою може здійснюватися за рішенням педагогічної ради, при оцінюванні учнів враховуються результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура, технології) у позашкільних закладах. Також на педагогічній раді може бути ухвалено рішення щодо відвідування/

невідвідування здобувачем освіти навчальних занять із відповідних предметів, бо кожен здобувач освіти за мережевою формою має індивідуальний навчальний план – індивідуальний освітній маршрут.

Управлінський аспект мережевої форми здобуття освіти передбачає розробку та впровадження ефективних стратегій управління процесом навчання. Це може включати планування ресурсів, організацію співпраці між різними освітніми установами та оцінку якості освіти. Мережева форма здобуття освіти має кілька важливих управлінських аспектів, які варто розглянути: управління мережевою формою освіти потребує ефективної організаційної структури, що включає створення центрального керівництва, координаційних органів або комітетів, які відповідають за планування, організацію та контроль освітнього процесу; успішно організована мережева форма здобуття освіти потребує сильного керівництва та лідерства; мережева форма здобуття освіти передбачає активну комунікацію та співпрацю між усіма учасниками, ефективний обмін інформацією, регулярні зустрічі, спільне планування та розвиток ресурсів є важливими аспектами успіху мережевої освіти; управління мережевою формою здобуття освіти вимагає систематичної оцінки та моніторингу її ефективності, що включає збір та аналіз даних про навчальний прогрес учнів, оцінку задоволеності учасників мережі, визначення результативності та вдосконалення освітнього процесу; управління ризиками, які можуть вплинути на її успішну реалізацію.

Організаційні структури та механізми управління мережевою формою розробляються з метою створення гнучкого та адаптивного середовища у системі освіти, що відповідає індивідуальним потребам та цілям здобувачів освіти. Ці підходи дають змогу будувати мережу взаємопов'язаних освітніх установ, які співпрацюють та взаємодіють для забезпечення якісної освіти. Організаційна структура мережевої форми управління передбачає наявність центральної координаційної інстанції, яка встановлює загальні цілі та стратегію розвитку системи освіти. Ця центральна інстанція може бути, наприклад, міністерство освіти або координаційний комітет. Однак, рішення та виконавчі функції часто децентралізовані, передаються до окремих освітніх установ, що утворюють мережу.

Механізми управління мережевою формою освіти передбачають гнучкість та адаптивність системи, зокрема шляхом впровадження таких елементів як колегіальне прийняття рішень та горизонтальна комунікація. Це сприяє обміну ідеями, передачі досвіду, вирішенню спільних проблем та розробці інноваційних підходів до освіти.

Ці механізми допомагають створити гнучку та адаптивну систему освіти, яка відповідає індивідуальним потребам та цілям здобувачів освіти. Вони дозволяють уникнути жорстких та стандартизованих підходів, ставлять акцент на індивідуальному розвитку кожного учня. Завдяки колегіальному прийняттю рішень та горизонтальній комунікації, в системі освіти забезпечується широке обговорення та залучення різних суб'єктів освітньої діяльності, що сприяє

розумінню та врахуванню різноманітних поглядів, потреб та інтересів.

Ефективне використання ресурсів в мережевій формі освіти допомагає забезпечити оптимальне використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів. Спільне використання ресурсів між установами дозволяє зменшити зайві витрати та забезпечити доступність якісної освіти для більшої кількості здобувачів.

Усі ці механізми спрямовані на створення системи освіти, яка здатна гнучко реагувати на зміни, враховувати індивідуальні потреби та цілі здобувачів освіти, а також забезпечувати якісний розвиток та постійне вдосконалення. Гнучкість та адаптивність в системі освіти дозволяють враховувати сучасні тенденції, зміни в суспільстві, технологічний прогрес та інші фактори, що впливають на освітні процеси. Це допомагає системі швидко адаптуватися до нових вимог та потреб учнів, робити зміни в навчальних програмах та методиках навчання, а також впроваджувати інновації. Забезпечення гнучкості та адаптивності системи освіти вимагає ефективного управління, активної співпраці між всіма суб'єктами освітньої діяльності та постійного моніторингу результатів. Така система може забезпечити більш ефективне використання ресурсів, поліпшити якість освіти та більшу задоволеність всіх учасників освітнім процесом.

В цілому, мережева форма управління освітою сприяє створенню гнучкої, адаптивної та індивідуалізованої системи, яка ставить на перший план індивідуальні потреби та цілі здобувачів освіти. Це дозволяє кожному учневі розвиватися на своєму власному шляху та досягати успіху у навчанні й житті.

Успішна реалізація індивідуальної освітньої траєкторії покладається на здобувачів освіти, вчителів, керівників освітніх установ та батьків. Кожен з цих учасників має свою роль і відповідальність у процесі

навчання та досягнення освітніх цілей. Учні відповідають за активну участь у навчальному процесі, визначенні власних потреб та цілей, розвиток навичок і компетенцій, а також за самоорганізацію та виконання навчальних завдань. Вчителі несуть відповідальність за створення сприятливого навчального середовища, надання якісної освіти, використання різноманітних педагогічних методів і підходів, врахування індивідуальних потреб учнів, оцінювання їхнього прогресу та забезпечення підтримки та мотивації. Керівники закладів освіти відповідають за організацію та керування діяльністю закладу, розробку стратегічних напрямів розвитку, забезпечення належних умов для навчання та розвитку учнів, а також за сприяння співпраці та взаємодії з іншими учасниками мережі. Інші учасники мережі, наприклад, батьки, представники громадськості, державні органи тощо, також несуть свою відповідальність у підтримці якісної освіти, створенні сприятливих умов для навчання та розвитку учнів.

Висновки. На основі аналізу мережевої форми здобуття освіти як моделі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії можна зробити висновки, що мережева форма здобуття освіти є інноваційною моделлю, яка сприяє реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти; управлінський аспект мережевої форми освіти включає створення ефективної організаційної структури, яка забезпечує взаємодію між учасниками мережі, координацію їхньої роботи та спільне прийняття рішень. Успішна реалізація індивідуальної освітньої траєкторії залежить від взаємодії та спільної відповідальності учнів, вчителів, керівників навчальних закладів та інших учасників мережі. Кожен з цих учасників має свою роль і відповідальність у створенні сприятливого освітнього середовища, плануванні та організації навчальної діяльності, мотивації та підтримці учнів у їхньому навчанні.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2000. 332 с.
2. Павлютенков Є. М. Професійна компетентність директора школи. Управління школою. № 7. 2008. С. 2-4.
3. Про затвердження Положення про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України 2019. № 536 від 23.04.2019. URL: <https://cutt.ly/D6cCUiu> (дата звернення 12.05. 2023).
4. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 12.05. 2023).
5. Фірсов В. С., Береда Т. М., Хватова О. Г. Організація дистанційної та мережевої форм навчання та створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Школа вільного вибору «Акцент»: наук.-метод. збірник. Дніпро, 2021. 35 с.
6. Фірсов В. С., Береда Т. М., Хватова О. Г. Модель школи вільного вибору «Акцент». Школа вільного вибору «Акцент»: наук.-метод. збірник. Дніпро, 2021. 24 с.
7. Rhodes R., Marsh D. Policy Network in British Politics. A Critique of Existing Approaches // Policy Network in British Government. Oxford: Clarendon Press, 1992.

References

1. Karamushka L. M. (2000) *Psykhologhiia upravlinnia zakladamy serednoi osvity* [Psychology of management of secondary education institutions]: monohrafiia. Kyiv: Nika-Tsentr. [in Ukrainian].
2. Pavliutenkov Ye. M. (2008) *Profesiina kompetentnist dyrektora shkoly* [Professional competence of the school director] *Upravlinnia shkoloiu*. № 7. [in Ukrainian].
3. On the approval of the Regulation on institutional and dual forms of obtaining full general secondary education. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 2019. № 536 dated 04/23/2019. URL: <https://cutt.ly/D6cCUiu> (accessed: 12.05.2023) [in Ukrainian].

4. About education. Law of Ukraine No. 2145-VIII dated September 5, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed: 12.05.2023) [in Ukrainian].
5. Firsov, V. S., Bereda, T. M., & Khvatova, O. H. (2021). Orhanizatsiya dystantsiynoyi ta merezhevoyi form navchannya ta stvorennya vnutrishnoyi systemy zabezpechennya yakosti osvity. Shkola vilnoho vyboru «Aktsent» [Organization of distance and network forms of education and creation of an internal system for ensuring the quality of education. School of free choice «Accent»]: nauk.-metod. zbirnyk. Dnipro [in Ukrainian].
6. Firsov, V. S., Bereda, T. M., & Khvatova, O. H. (2021). Model shkoly vilnoho vyboru «Aktsent». Shkola vilnoho vyboru «Aktsent» [Model of the school of free choice «Accent». School of free choice «Accent»]: nauk.-metod. zbirnyk. Dnipro [in Ukrainian].
7. Rhodes R., Marsh D. Policy Network in British Politics. A Critique of Existing Approaches // Policy Network in British Governmen.t Oxford: Clarendon Press, 1992.[in English].